

АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ У СВІТЛІ ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ»

Заборовський В.В., к.ю.н, доцент

Ужгородський національний університет

У даній роботі проведено дослідження правової природи адвокатського запиту як необхідного права для здійснення адвокатом своєї професійної діяльності. Аналізуються практичні аспекти реалізації цього права. Звертається увага на ряд недоліків, що перешкоджають належній реалізації адвокатом свого законного права.

Ключові слова: адвокат, правова допомога, запит адвоката, ордер адвоката, адвокатська таємниця.

Заборовский В.В. АДВОКАТСКИЙ ЗАПРОС В СВЕТЕ ПРИНЯТИЯ ЗАКОНА УКРАИНЫ «ОБ АДВОКАТУРЕ И АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ» / Ужгородский национальный университет, Украина

В данной работе проведено исследование правовой природы адвокатского запроса как необходимого права для осуществления адвокатом своей профессиональной деятельности. Анализируются практические аспекты реализации этого права. Обращается внимание на ряд недостатков, препятствующих надлежащей реализации адвокатом своего законного права.

Ключевые слова: адвокат, правовая помощь, запрос адвоката, ордер адвоката, адвокатская тайна.

Zaborovsky V.V. ATTORNEY REQUEST IN THE LIGHT OF THE LAW ON UKRAINE «ON ADVOCACY AND ADVOCACY» / Uzhgorod national university, Ukraine

In this paper the research of the legal nature attorney request as required rights lawyer for their professional activities. Analyzes the practical aspects of the implementation of this law. In particular, disclosed the terms of the issue of attorney related information, the amount of compensation expense in connection with the submission of such a request and confirmation neobhidnistosti procedural position of counsel in a particular case.

The conclusion is that any way to confirm the request is not necessary, because in this case the lawyer sells directly granted to him by law the right to obtain information, and should not be regarded as a specific action on behalf of a client. Moreover, in case of abuse lawyers as representatives of clients in civil cases, their rights, then they may be subjected to disciplinary liability, up to the deprivation status of lawyers.

It is claimed that the new Law of Ukraine "On the Bar and the legal profession" did not solve all the problems related to the full realization of the right to counsel of his request for the proper performance of their duties on lawyers to represent and protect the interests of its customers, and to some extent even complicated implementation advocate their right to request.

Key words: advocate, legal aid, query of advocate, warrant of advocate, advocate secret.

Одним із найбільш важливих та абсолютно необхідним для адвоката як представника особи в цивільному процесі є його право на адвокатський запит, без якого значно утруднюється або взагалі є неможливим надання кваліфікованої юридичної допомоги. Такий зв'язок проявляється в тому, що не виконання або неналежне виконання представником конкретної особи в тій чи іншій цивільній справі своїх процесуальних прав та обов'язків, значною мірою залежить від обсягу відомостей, якими володіє адвокат, та які можуть використовуватися як докази для підтвердження позицій свого клієнта. А формування належної та допустимої доказової бази є одним з основних чинників одержання позитивного результату по конкретній справі.

Проблема надання адвокатами професійної правової допомоги, зокрема щодо реалізації ним права на запит завжди була актуальною та була предметом досліджень багатьох сучасних науковців. Серед вчених, які досліджували окремі аспекти даної проблеми, доцільно виокремити праці Подосиннікової Л.А., Токарева Г.В., Хабібуліна В.М., Чебаненко А.М. та інші.

Для розкриття питання про проблему реалізації адвокатом права на запит, автор ставить перед собою завдання провести аналіз правової природи адвокатського запиту враховуючи останні зміни пережбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», дослідити практичні аспекти щодо реалізації цього права, зокрема щодо самої процедури його подання та строків отримання відповіді на запит адвоката, а також проаналізувати умови, що ускладнюють реалізацію адвокатами свого права.

Одним із важливих для адвоката як представника особи в цивільному процесі є його право на адвокатський запит, без якого значно утруднюється або взагалі є неможливим надання кваліфікованої юридичної допомоги.

До прийняття нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] право адвоката на запит врегулювалося п.3 ч.1 ст.6 Закону України «Про адвокатуру» [2], який передбачав право адвоката запитувати і отримувати документи або їх копії від підприємств, установ, організацій, об'єднань, а від громадян - за їх згодою. Даний Закон не давав ні визначення терміна «адвокатський запит», ні врегулював процедуру його реалізації

Беззаперечно, що новий Закон на значно вищому рівні врегулював дане питання. Врегулюванню права на адвокатський запит вже присвячена значна за розмірами стаття 24. У даному нормативному акті вже чітко розкривається зміст терміна «адвокатський запит», за яким адвокатський запит - письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту (ч.1 ст.24 Закону).

Певним позитивним аспектом нового Закону є чітке встановлення строку надання адвокату відповідної інформації. Так, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів із дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, у яких міститься інформація з обмеженим доступом. Але в цій же статті вказується, що у разі якщо адвокатський запит стосується надання значного обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних, строк розгляду адвокатського запиту може бути продовжено до двадцяти робочих днів з обґрунтуванням причин такого продовження, про що адвокату письмово повідомляється не пізніше п'яти робочих днів із дня отримання адвокатського запиту. Встановлення в даному випадку таких оціночної категорії «значного обсягу інформації» або «значної кількості даних», які є критерієм до можливості подовження строку розгляду адвокатського запиту до 20 робочих днів, може нівелювати ефективність даного механізму отримання інформації.

У даному випадку слід врахувати й те, що подовження строку розгляду адвокатського запиту до 20 робочих днів взяте за аналогією з положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» (ч.4 ст.20) [3]. Крім цього, про отождошення права на адвокатський запит і права на доступ до публічної інформації свідчить і положення п.3 ч.2 ст.24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у якій зазначається, що в разі, якщо задоволення адвокатського запиту передбачає виготовлення копій документів обсягом більш як десять сторінок, адвокат зобов'язаний відшкодувати фактичні витрати на копіювання та друк. Розмір таких витрат не може перевищувати граничні норми витрат на копіювання та друк, встановлені Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації». Отже, у даному випадку можна дійти висновку, що законодавець не робить чіткої різниці між правом на адвокатський запит та правом на отримання публічної інформації. Але в даному випадку повністю не враховується специфіка адвокатської діяльності, оскільки не можна порівнювати суб'єкта, якому потрібна інформація (публічна) для реалізації своїх законних прав, та адвоката, який реалізовує свої законні повноваження шляхом збирання певної інформації для захисту прав іншої особи. Тому можна дійти висновку про повне нівелювання законодавцем правом адвоката на запит, порівнявши його з правом будь-якої особи на публічну інформацію.

Розмір вищевказаних витрат на даний встановлюються Постановою Кабінету Міністрів від 13 липня 2011 № 740 «Про затвердження граничних норм витрат на копіювання або друк документів, що надаються за запитом на інформацію» [4] і становлять не більше 0,1 відсотка розміру мінімальної заробітної плати за копіювання або друк копій документів формату А4 та меншого розміру (на сьогодні – 1,15 грн.). Такий виклад вказаної норми може призвести до явного ускладнення використання адвокатом свого права на запит. Так, у даній нормі Закону відсутня пряма вказівка на безоплатність отримання інформації (обсягом до 10 сторінок), а такий стан речей на практиці може призвести до того, що органи і посадові особи надаватимуть адвокатам відповіді на запити лише після проведення оплати, оскільки немає чіткої вказівки на безоплатність надання адвокатам такої інформації. Крім того, адвокат наперед може і не знати

загальний об'єм витребуваної ним інформації, а тому, враховуючи тривалість поштових переписок та вимогу про передню оплату за витребувану інформацію, все це може значно ускладнити (затягнути) процес реалізації адвокатом права на запит. На нашу думку, законодавець повинен чітко закріпити норму, за якою отримання інформації обсягом до 10 сторінок здійснюється на безкоштовній основі, а якщо такий обсяг більший, то уповноважені органи та особи повинні надати таку інформацію в строки, передбачені Законом із докладанням рахунку, який у подальшому повинен оплатити адвокат.

До прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» як в теорії, так і на практиці залишається дискусійним питання про необхідність підтвердження процесуального становища адвоката щодо конкретної справи, шляхом, наприклад, наданням разом із запитом ордера або копії договору про надання правової допомоги. Це пояснювалося тим, що уповноважені органи та особи часто відмовляли в наданні запитуваної інформацію, посилаючись на необхідність вказівки в інтересах якого клієнта адвокат звертається із запитом на отримання інформації, а на підтвердження цієї обставини просять направити їм договір адвоката з клієнтом про надання правової допомоги. Більше ж науковців та практиків притримувалися думки про безпідставність таких вимог і про неможливість надання таких копій договорів [5, 163; 6]. Такий висновок вони робили, виходячи насамперед із положень ст.9 Закону України «Про адвокатуру», в якій було зазначено, що адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю, предметом якої є питання, з яких громадянин або юридична особа зверталися до нього, а всі основні умови щодо прийнятого від клієнта доручення, якраз і відображені в договорі про надання правової допомоги. А надання адвокатом такої копії «було б прямим порушенням правила збереження адвокатської таємниці з його боку» [7, 41]. Виходячи з цього, великі сподівання були покладені на прийняття нового Закону. Хоча в п.2 ч.1 ст.24 нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і передбачено, що забороняється від адвоката подання разом з адвокатським запитом інших документів, у той же час покладає на адвоката обов'язок додавання посвідченої ним копії свідчення про право на зайняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженої законом на надання безоплатної правової допомоги.

Якщо щодо посвідченої ним копії свідчення про право на зайняття адвокатською діяльністю та доручення органу (установи), уповноваженої законом на надання безоплатної правової допомоги (у випадках, передбачених Законом України «Про безоплатну правову допомогу» [8]) не виникає жодних питань, то що стосується ордеру такого відмітити не можемо. Це, насамперед, пояснюється тим, що по-перше, чітко не встановлено правової природи ордера, а по-друге, відповідно до статті 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» ордер - письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Він може видавати адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Ордер також відноситься до документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги. Виходячи з цього можна зробити висновок, що адвокат, який здійснює свою діяльність індивідуально (на основі самозайнятості) мають право видавати ордер. А враховуючи твердження, що ордер: «містить інформацію про клієнта та суть його доручення. Додаючи ордер, адвокат змушений розкрити інформацію про клієнта, яка цим же Законом віднесена до адвокатської таємниці» [9], то новий Закон не тільки не спростив, а певною мірою ускладнив реалізацію адвокатом свого права на запит.

Автор виходить із того, що підтверджувати запит не потрібно, оскільки в даному випадку адвокат реалізує безпосередньо надане йому законом право на отримання інформації, і це не повинно розглядатися як конкретна дія в інтересах того чи іншого клієнта. До того ж, у випадку зловживання адвокатами як представниками інтересів клієнтів в цивільних справах своїми правами, то до них може бути застосована дисциплінарна відповідальність, аж до позбавлення статусу адвоката.

Ще одним з аспектів, який ускладнює реалізацію адвокатами свого права на запит, є встановлення Законом обмеження щодо надання інформації та копій документів, що містять інформацію з обмеженим доступом (до якої відносять і конфіденційну інформацію). Відповідно до ст.21 Закону України «Про інформацію» [10] інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація. Цим же Законом передбачається, що

конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом. Тобто під режим конфіденційної інформації може потрапити будь-яка інформація. Крім цього, відомості, що становлять, наприклад, державну таємницю, банківську таємницю не можуть бути об'єктом адвокатського запиту, оскільки і спеціальним законодавством досить чітко наведено коло осіб, які мають право на отримання таких відомостей. До них, зокрема, можуть належати і органи прокуратури, внутрішніх справ, податкової інспекції, і в даному випадку слід погодитися з твердженням Чебаненка А.М., який вказує на прикрий факт того, що ці органи наділені можливістю отримувати зазначену інформацію, а адвокатура, основною функцією якої і є захист прав і інтересів клієнта, позбавлена такого права [11, 25].

Отже, право адвоката на запит є одним із його найважливіших прав, без якого значно утруднюється або взагалі унеможливується надання кваліфікованої юридичної допомоги. На жаль, новий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не вирішив усіх проблем, що пов'язані з повноцінною реалізацією адвокатом свого права на запит для належного виконання адвокатами своїх функцій щодо представництва і захисту інтересів своїх клієнтів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – Ст. 17.
2. Про адвокатуру: Закон України від 19 грудня 1992 року № 2887-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 9. – Ст. 62.
3. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
4. Про затвердження граничних норм витрат на копіювання або друк документів, що надаються за запитом на інформацію: Постановою Кабінету Міністрів від 13 липня 2011 № 740 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 54. – Ст. 22.
5. Хабібун В. Предмет адвокатської таємниці / В. Хабібун // Підприємство, господарство і право. – 2006. – № 5. – С. 163-165.
6. Подосинникова Л.А. Адвокатский запрос как основная форма истребования адвокатом доказательств при оказании квалифицированной юридической помощи [Электронный ресурс] / Л.А. Подосинникова // Право и жизнь. – 2009. – № 5 (131). – Режим доступа: <http://www.law-n-life.ru/arch/131/131-18.doc>
7. Токарев Г.В. Проблеми реалізації права адвоката на запит інформації (ст.6 чинного Закону України «Про адвокатуру») / Г.В. Токарев // Адвокат. – 2005. – № 11. – С. 40-45.
8. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 51. – Ст. 577.
9. Гвозд'ї В. П'ять плюсів і мінусів закону про адвокатуру [Електронний ресурс] / Валентин Гвозд'ї // Правовий тиждень. – 2012. – № 24-26. – Режим доступу: <http://smi.liga.net/articles/2012-08-01/6434558.htm>
10. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
11. Чебаненко А.М. Запит у справі – важлива складова частина діяльності адвоката / А.М. Чебаненко // Адвокат. – 2003. – № 3. – С. 24-25.